

THE DEVELOPMENT OF TERRORISM IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Amina Smailhodžić

University of Sarajevo - Faculty of Criminal Investigation, Criminology and Security Studies
Bosnia and Herzegovina, aminasmailhodzic@fkn.unsa.ba

Amila Taljanović

University of Sarajevo - Faculty of Criminal Investigation, Criminology and Security Studies
Bosnia and Herzegovina, ataljanovic@fkn.unsa.ba

Abstract: Terrorism represents the greatest threat to the security of society and the state. It has become a common phenomenon of political and social movements, which knows no borders. The aim of the work is to present the state of Bosnia and Herzegovina when it comes to terrorism in Bosnia and Herzegovina. A review of the available literature was performed using general scientific methods. The research results should confirm the scientific and social significance of this research. It is concluded that extremist groups remain the biggest source of terrorism in Bosnia and Herzegovina, and that very little progress has been achieved in rehabilitation and de-radicalization.

Keywords: terrorism, society, state

RAZVOJ TERORIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Amina Smailhodžić

Univerzitet u Sarajevu - Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije
Bosna i Hercegovina, aminasmailhodzic@fkn.unsa.ba

Amila Taljanović

Univerzitet u Sarajevu - Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije
Bosna i Hercegovina, ataljanovic@fkn.unsa.ba

Sažetak: Terorizam predstavlja najveću prijetnju za sigurnost društva i države. Postao je uobičajna pojava političkih i socijalnih kretanja, koja ne poznaje granice. Cilj rada jeste prikaz stanja Bosne i Hercegovine kada je u pitanju terorizam u Bosni i Hercegovini. Korištenjem općih znanstvenih metoda obavljen je pregled dostupne literature. Rezultati istraživanja trebaju potvrditi naučni i društveni značaj ovog istraživanja. Zaključuje se da su ekstremističke skupine ostale najveći izvor terorizma u Bosni i Hercegovini, a da je veoma mali napredak postignut u rehabilitaciji i deradikalizaciji.

Ključne riječi: terorizam, društvo, država

1. UVOD

Riječ terror je latinskog porijekla i znači izazivanje straha, užasa, trepeta, primjenu nasilja, dok terorizam označava provođenje terora, tiraniju, vladanje zastrašivanjem.⁷⁴ Terorizam predstavlja tajno organiziranu, pripremanu, planiranu i provedenu sistematsku djelatnost nasilnog karaktera koju obavljaju organizacije, grupe, protiv imovine ili osoba, da bi se nanijela šteta imovini ili osobi, sa ciljem zastrašivanja, nasilnog ostvarivanja vlastitih, političkih, društvenih ili drugih ciljeva.⁷⁵ Realizator terorističkog akta je pojedinac kao pripadnik odgovarajuće terorističke organizacije. Značajnu karakteristiku terorizma predstavlja objekat napada, koji može biti sve što se tiče pravnog poretka, kao i izbor žrtve. Što se tiče koncepta terorizma on se pojavio prvi put nakon rata u Afganistanu između Amerike i Sovjetskog saveza. Metode kojima se teroristi koriste jesu kidnapovanje, otmice, atentati, podmetanje bombi, uzimanje taoca. Terorizam za razliku od drugih oblika političkog nasilništva, djeluje i kada se direktno javno ne manifestira. Kreiranje prostora psihoze, a naročito napetosti i straha od terorističkog akta, jedan je od prioriteta ciljeva terorističke grupe. Time, teroristi postižu operativnu i psihološku pogodnost, šaljući kako domaćim tako i međunarodnim subjektima izričitu poruku da su oni ti koji kontrolišu situaciju, za razliku od organa

⁷⁴ Više pogledati: Milan Vujaklija „*Leksikon stranih reči i izraza*“. Beograd: Prosveta. 1970., str. 947

⁷⁵ Više pogledati: Munib Bisić i Husein Ljeljak „*Terorizam i civilna zaštita*“. Mostar: Slovo, 2008., str. 82

države protiv koje su uperena teroristička dejstva.⁷⁶ Organizirane grupe koje su sklone različitim oblicima političkog nasilja, uključujući i terorizam motivisane su političkim ciljevima koji se smatraju legitimnim. Polazimo od generalne hipoteze koja glasi: „Na razvoj terorizma u Bosni i Hercegovini veliki utjecaj imalo je siromaštvo i globalizacija.“ Svjetski index terorizma govori nam da se od nestanka Islamske države terorizam sve više pomjera od Bliskog istoka ka Evropi.⁷⁷ Različite političke snage pribjegavaju terorizmu. Motivi i ciljevi terorizma su različiti, a najčešći motivi su :

- terorizmom uzdrmati politički sistem ili određeni poredak;
- terorizmom postići nacionalno-oslobodilačke ciljeve;
- terorizmom iz vjerskog fanatizma ili ideološkog utopizma postići određene političke ciljeve;
- terorizam iz osвете i odmazde;
- terorizmom probuditi svjetsko javno mnijenje.⁷⁸

Za svoju potvrdu terorizam zahtijeva publiku, a u tome najvišu ulogu imaju mediji izbacivajući neprovjerene i netačne informacije u javnost.⁷⁹ Primarni pokretač terorizma je sukob. Kako bi privukli pažnju međunarodne štampe i elektronskih medija teroristički napadi su vješto izrežisirani. Terorizam ne cilja na žrtve, već želi da postigne gledanost.⁸⁰ Važno je napomenuti da je krivično djelo terorizam definisano članom 201. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine. Naše istraživanje potakle su učestale tvrdnje posljednjih godina o Bosni i Hercegovini kao bazi takozvanih islamskih terorista. Doprinos rada ogleda se u analizi teme i zaključkom dobivenim na osnovu datog istraživanja.

2. METODE ISTRAŽIVANJA

Metodom istraživanja dolazimo do naučnog saznanja. U područje metodologije društvenih nauka spada tema *Razvoj terorizma u Bosni i Hercegovini*. Metodom analize sadržaja, sadržaja iz knjiga, časopisa, analiziranjem sadržaja sa interneta, prikupili su se različiti podaci. Analizirati će se izvještaji o Globalnom indeksu terorizma. U istraživanju se koristi hipotetičko-deduktivna metoda. Deskripcija je primijenjena u početnoj fazi istraživanja. Korištenjem općih znanstvenih metoda obavljen je pregled dostupne literature. Na Bosnu i Hercegovinu se odnosi prostorno određenje istraživanja.

3. NAUČNA I DRUŠTVENA OPRAVDANOST

Istraživanje je naučno opravdano jer nam ukazuje na problem razvoja terorizma u Bosni i Hercegovini. Trebaju se podsticati naučnici iz oblasti kriminalistike, kriminologije, sigurnosnih, pravnih i drugih nauka da se intenzivnije uključe u analiziranje ovog problema. Naučna opravdanost u ovom istraživanju polazi u pravcu i verifikatornog i heurističkog rezultata. Kada se radi o verifikacijskom rezultatu u pravcu verifikacije se ide jer istraživanje potvrđuje tezu da su se teroristički akti dešavali u Bosni i Hercegovini. U otkrivanju uzroka koji dovode do razvoja terorizma u Bosni i Hercegovini ogleda se heuristički doprinos istraživanja. Nova stečena naučna saznanja o terorizmu važna su za buduća naučna istraživanja. Istraživanje treba poslužiti da se sagledaju uzroci koji su značajni za razvoj terorizma u Bosni i Hercegovini u budućnosti. Kompariranje našeg istraživanja sa budućim istraživanjima doprinijeti će blagotvornim rezultatima. Od velikog je značaja za cjelokupno društvo proučavanje novih oblika razvoja terorizma.

4. REZULTATI I DISKUSIJA

„Na razvoj terorizma u Bosni i Hercegovini veliki utjecaj imalo je siromaštvo i globalizacija.“ Siromaštvo podstiče na terorizam. Globalizacija tržišta predstavlja racionalno objašnjenje za razvoj terorizma koji se upotrebljava kao sredstvo da se uzvрати udarac slabije strane. Globalizacija je dovela do toga da terorističke organizacije na jednostavan način prelaze granice. Osim toga, terorizam u Bosni i Hercegovini se razvija zbog zastupljenosti individualnih i kolektivnih nezadovoljstava, koje iziskuju osvetu i nekontrolisanosti klasičnog i sofisticiranog

⁷⁶Više pogledati: Marko Parezanović „Politički prevrat i terorizam“. Zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe: Beograd, Centar za bezbednosne studije, 2012., str. 32

⁷⁷Više pogledati: Jasmina Andrić, Mitar Kovać „Savremeni terorizam kao pretnja bezbednosti“. Beograd: Bezbednost, 2021., str. 108

⁷⁸ Više pogledati: Vladica Babić „Cyber terorizam-suvremena sigurnosna prijetnja“. Novi Travnik, 2015.,str. 41

⁷⁹ Više pogledati: Matea Glavina i Ružica Šimić Banović „Terorizam: Kontekst, financiranje i ekonomske posljedice“, Pravnik, 51, 1 (102), 2017., str.46

⁸⁰ Više pogledati: Jean-Paul Marthoz „Terorizam i mediji“.Paris. UNESCO, OSCE, 2018., str.11

oružja. Internet predstavlja najefikasnije oruđe za privlačenje publike. Nacionalna neravnopravnost, vjerski fanatizam, militarizam, gušenje vjerskih sloboda, društvene nepravdnosti, masovne povrede ljudskih prava, diskriminacija, globalni društveni uvjeti također spadaju u uzroke terorističkih napada u našoj državi. Terorizam se počeo razvijati pred kraj rata. Neposredno nakon njega u periodu od 1996. - 1998. godine zabilježeno je 13 krivičnih djela terorizma. Veliki broj istraga o terorističkim napadima koji su se izveli u različitim dijelovima svijeta u posljednjih nekoliko godina potvrdile su da su osobe koje su u njima učestvovala, bilo kao počinitelji, pomagači ili planeri, neko vrijeme boravile u Bosni i Hercegovini i da su imali uspostavljene veze s pojedincima u toj državi. Prijelomno razdoblje među tim ljudima u kojem su uspostavljene veze obuhvata period od 1992. do 1996., ili nešto kasnije, a skoro svima zajednička dodirna tačka bila je neka od mudžahedinskih formacija, najčešće, ali ne izričito, odred El Mudžahid.⁸¹ Zajednička karakteristika takvih pojedinaca je ratno iskustvo u Bosni i Hercegovini. Prvi teroristički akt nakon rata u Bosni i Hercegovini dogodio se u Mostaru u septembru 1997. godine aktiviranjem auto-bombe. Radilo se o bombi s 30 kilograma TNT-a i MES-a, postavljenoj u vozilu golf. Tada je povrijeđeno 29 osoba. Istragom je utvrđeno da su dvojica od napadača imali direktne veze s Al Kaidom. U oktobru 2008. godine u tržnom centru "Fis" Vitez, eksplodirala je bomba ostavljena u paketu od koje je poginuo radnik obezbjeđenja, a osmoro ljudi je povrijeđeno. Federalna uprava policije je tu eksploziju proglasila terorističkim aktom. Policijsku upravu u Bugojnu u junu 2010. godine je grupa radikalnih islamista digla u vazduh. Tada se desio jedan od najgorih napada u Bosni i Hercegovini. Naime, postavljena je eksplozivna naprava na zid Policijske uprave u Bugojnu. Poginuo je jedan policijski službenik, a šest osoba je ranjeno. U oktobru 2011. godine u Sarajevu dogodio se teroristički napad pucanjem na Ambasadu Sjedinjenih Američkih Država, kada je ranjen jednog policijski službenik. U novembru 2015. godine u Rajlovcu, u Sarajevu, ubijena su dvojica pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Svi ovi teroristički akti pokazatelj su da razvoj terorizma predstavlja neprekidan izazov legitimitetu vlasti, a da se terorističkim djelovanjima narušava društveni i politički poredak i da se terorizam razvija kao metod političke borbe. Osim toga, razvoju terorizma u Bosni i Hercegovini doprinijele su doktrinarne i intelektualne ideje. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je od osnivanja do danas podiglo optužnice protiv više od 30 osoba za terorizam i krivična djela koja su povezana sa terorizmom. Izrečene su do sada pravomoćne kazne zatvora u ukupnom trajanju od skoro 150 godina zatvora. U fazi suđenja ili fazi istrage su još mnogi predmeti.⁸²

Na osnovu Globalnog indexa terorizma Bosna i Hercegovina bilježi najveći napredak utjecaja terorizma u 2019. godini. Naime, tokom 2019. godine zabilježena su dva teroristička napada u Bosni i Hercegovini, u poređenju sa šest prethodne godine. Posmatrajući globalni index terorizma uočavamo da je Bosna i Hercegovina imala pad utjecaja terorizma u poređenju sa drugim državama u 2020. godini. Od 24 napada nijedan nije pripisan poznatoj terorističkoj skupini. Napadi su pripisani nepoznatim počiniteljima, vehabijском pokretu i muslimanskim ekstremistima. Zabilježeno je sedam smrtnih slučajeva između 2002. i 2019. godine, s time da u 2019. godini nije zabilježen ni jedan. Od 2012. do 2017. godine procjenjuje se da je na bliskistočna ratišta otišlo oko 240 državljana Bosne i Hercegovine (60 žena i 180 muškaraca) gdje su se pridružili „Islamskoj državi“ i ostalim ekstremističkim grupama.

⁸³ Stručnjaci iz oblasti terorizma smatraju da jača utjecaj religioznih ekstremista u Bosni i Hercegovini.

Terorizam ima utjecaj na vojnu moć države. Teroristički motivi imaju ekstremne ciljeve, odnosno čisto lični motiv, a to je novac ili osveta. Suvremene teoriste pokreću drugačiji motivi, u igri su drugačiji akteri i sponzori, a rezultat djelovanja odnosi mnogo više žrtava.⁸⁴ Orijentirane terorističke organizacije svoju borbu vide kao bitku „dobra protiv zla“. Time je jasno da ne žele ostvariti samo politički cilj, već da su više usmjerene prema religijskom cilju. Prema podacima Globalnog indexa terorizma uočavamo da Bosna i Hercegovina spada u grupu od 55 država gdje terorizam ima zaista mali efekat. Dokazano je da ozbiljnu prijetnju stabilnosti i sigurnosti Bosne i Hercegovine predstavlja terorizam, izazivajući pri tome nepovjerenje i strah istovremeno potkopavajući pomirenje i društvenu koheziju.⁸⁵ Sa sigurnošću možemo tvrditi da „terorizam uznemirava ljude i to čini namjerno“⁸⁶. Država je obavezna obezbijediti siguran i miran život građanima, slobodan od straha i nasilja. Bilo koja pojava terorizma za našu državu usmjerena protiv nje predstavljala bi teško, nedopustivo ugrožavanje njenih temeljnih interesa i vrijednosti, jer se

⁸¹ Dostupno na: https://docs.rferl.org/sh-SH/specials/al_kaida/15_teroristicki_potencijali_bih.htm. Pristupljeno: 25. 07.2022.

⁸² Dostupno na: <https://tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/terorizam.pdf>. Pristupljeno: 25. 07. 2022.

⁸³ Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/bosna-i-hercegovina-izme%C4%91u-terorizma-i-islamofobije/a-49389685>. Pristupljeno: 25. 07. 2022.

⁸⁴ Alenko Vrduka, „Nuklearni terorizam“. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb 2011., str. 109

⁸⁵ *Borba protiv terorizma*. Evropska organizacija za sigurnost i saradnju. 2020., str.1

⁸⁶ Više pogledati: Domagoj Galić „Uokvirivanje napada na EU: Mediji u BiH i teroristički napad u Bruxellesu“. Zbornik radova MES, 2021., str.131.

radi ugrožavanju života i sigurnosti njenih građana. Zato je prioritet razvoj kako nacionalnih tako i međunarodnih mjera i zaštite od svih oblika prijetnje terorizma.

5. ZAKLJUČAK

Terorizam je veoma stara pojava koja prati cijelu historiju. Pojavljuje se i u srednjem stoljeću. Možemo zaključiti da terorizam predstavlja teškoću za razvoj čovječanstva, jer ugrožava opšte vrijednosti. Terorizam je postao globalni problem koji ne poznaje ni religiju ni naciju i zahtijeva interdisciplinarni pristup. Na osnovu provedenog istraživanja utvrđeno je da se terorizam u Bosni i Hercegovini počeo razvijati pred kraj rata. Spoznali smo da su problemi motiva i uzroka terorizma kompleksni i da će teroristički napadi pomoću informacijskih mreža imati mnogo veći utjecaj. Istraživanjem je potvrđena generalna hipoteza. Teroristički napadi koji su se dogodili ukazuju na ozbiljne propuste sigurnosnih agencija. Suprotstavljanje terorizmu je zaista neophodno. Međutim, rad specijaliziranih institucija, prevencije i otkrivanja terorizma je znatno otežan zbog neusklađene administrativne i političke strukture, kao i infrastrukture Bosne i Hercegovine. Da bi se efikasno suprotstavilo terorizmu potrebno je provoditi zakonski sistem, koristiti kako politiku tako i diplomatiju i pri tome vojno djelovati.

LITERATURA

- Andrić, J., & Kovać, M. (2021). *Savremeni terorizam kao pretnja bezbednosti*. Beograd: Bezbednost
- Babić, V. (2015). *Cyber terorizam-suvremena sigurnosna prijetnja*. Novi Travnik
- Bisić, M., & Ljeljak, H. (2008). *Terorizam i civilna zaštita*. Mostar: Slovo
- Borba protiv terorizma*. (2020). Evropska organizacija za sigurnost i saradnju.
- Galić, D. (2021). *Uokvirivanje napada na EU: Mediji u BiH i teroristički napad u Bruxellesu*. Zbornik radova MES,
- Glavina, M., & Šimić Banović, R. (2017). *Terorizam: Kontekst, financiranje i ekonomske posljedice*, Pravnik, 51, 1 (102)
- Marthoz, J.P. (2018). *Terorizam i mediji*. Paris. UNESCO, OSCE
- Parezanović, M. (2012). *Politički prevrat i terorizam u: Željko Bjelajac, Mina Zirojević-Fatić, (urednici). Terorizam kao globalna pretnja. Zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe: Beograd, Centar za bezbednosne studije*
- Vrduka, A. (2011). *Nuklearni terorizam*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske
- Vujaklija, M. (1970). *Leksikon stranih reči i izraza*. Beograd: Prosveta
- https://docs.rferl.org/sh-SH/specials/al_kaida/15_teroristicki_potencijali_bih.htm
- <https://tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/terorizam.pdf>
- <https://www.dw.com/hr/bosna-i-hercegovina-izme%C4%91u-terorizma-i-islamofobije/a-49389685>